

VIŠNJA KAČIĆ ROGOŠIĆ

Širenje (pri)povijesti

MARTINA PETRANOVIĆ

***Zrcaljenja. Drama i kazalište u zrcalu
kazališnohistoriografske i muzeološke prakse***

HAZU, Zagreb, 2024.

Godine 2015. Martina Petranović objavila je zbir znanstvenih tekstova koji su do tada bili raspršeni po različitim zborničkim ili časopisnim publikacijama, okupivši ih u cjelinu pod nazivom *Kazalište i (pri)povijest*. Kako je podnaslovom tada i naznačeno, u knjizi se vrlo dosljedno i izravno bavila hrvatskom kazališnom historiografijom, a s obzirom na temu, izdanje je prikladno zaključila poglavljem „Hrvatski

kazališni muzej“ u kojem je još jedanput objasnila nužnost i pozvala na osnivanje te važne ustanove. Unatoč uspostavljanju Muzejsko-kazališne zbirke 1988. godine, tijekom protekloga desetljeća nismo se primaknuli mnogo bliže kazališnome muzeju (štoviše i zbirka je, zbog potresa u Zagrebu koji je ošteti palaču Narodnoga doma u kojoj se nalazi, izmještena, 'zapakirana' i samo fragmentarno dostupna

korisnicima) pa najnovija studija vrijedne teatrologinje kojom nastavlja u smjeru iste objedinjujuće preokupacije završno objašnjava i zagovara uspostavljanje te institucije. No knjiga *Zrcaljenja. Drama i kazalište u zrcalu kazališnohistoriografske i muzeološke prakse* koju je objavila Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, kao izdanje nove biblioteke eKstempora, odgovorno vraća dug proteklome vremenu, nudeći poznati problemski okvir u opsežnijoj i razvedenijoj inačici te otvarajući nove perspektive kad je u pitanju proučavanje, pohranjivanje i prezentacija kazališne prošlosti, što još uvjerljivije upućuje na potrebu za kazališnim muzejom.

Prema analogiji s obrađenom temom, izdanje ponovo predstavlja svojevrsno organizirano 'arhiviranje' i izlaganje osobne teatrološke 'izvedbe', ne samo autorice znanstvenih radova nego i, primjerice, višegodišnje članice programskoga i organizacijskog odbora i uredništva te priređivačice zborničkih izdanja teatrološkoga skupa *Krležini dani u Osijeku* ili članice stručnoga povjerenstva Nagrade za dramsko djelo *Marin Držić* koju dodjeljuje Ministarstvo kulture i medija. Vidljivo je to i u prethodno objavljenim i prenesenim, povremeno dorađenim ili posve novim radovima, ali i na temelju ne uvijek očekivanoga izbora tema te visoke razine obaviještenosti i aktualnosti teksta, kao i opravdanosti donesenih zaključaka. Autorica obuhvatnu studiju počinje preciznim i detaljnim ispisivanjem prepletenosti historiografske i muzejske prakse kroz pretpovijest Muzejsko-kazališne zbirke, odnosno meandre borbe za osnivanje kazališnoga muzeja, a zatvara analizom relevantnih izložbi i stalnih postava kazališne građe, kao i njihovih aktualnih i potencijalnih funkcija unutar različitih institucija i na različitim lokacijama u Hrvatskoj. Unutar toga raspona, a vođena osobnom istraživačkom putanjom koju gradi na Odsjeku za povijest hrvatskoga kazališta HAZU i koju ističe u posljednjem poglavlju, upućujući time i na neke od razloga uključivanja pojedinih interesnih sfera u ovu knjigu, Martina Petranović plete raznolik čipku historiografskih izazova, dvojbi, težnji i uspjeha. Sustavno pristupajući problematici, velik prostor inicijalno posvećuje povijesnim proučavanjima hrvatskoga kazališta, od pionirskih pokušaja do aktualnih teatroloških istraživanja koja se uslo-žnjavaju i šire geografski, kulturno, metodološki ili

medijski, pri čemu dosljedno upućuje na izvankazališne okolnosti te lokalne i globalne trendove koji na spomenuto djelovanje utječu posebno kad je riječ o oblikovanju nacionalnoga kazališta i nacionalne (kazališne) povijesti. Na tom će se tragu, primjerice, u zasebnim poglavljima okrenuti sudbini popularnih i manje cijenjenih žanrova u povijesnim pristupima kazalištu, vrijednim pisanim doprinosima kazališnih praktičara koji podrazumijevaju i znatnu promjenu očista, autorskih kriterija i stila ili percepciji likovnih elemenata predstave iz perspektive gledatelja, upućujući 'između poglavlja' na brojne moguće smjerove u kojima bi se takvo istraživanje moglo protezati u budućnosti. Kao nastavak proučavanja uloge domaćih teatroloških skupova u naslovnoj problematici (u ranijoj se spomenutoj knjizi posebno bavila skupom *Dani hvarskoga kazališta*) u dvama će se poglavljima zadržati na teatrološkom skupu *Krležini dani u Osijeku*, koji svojim programom (kazališne predstave, izložbe, predstavljanja knjiga), raznovrsnošću sudionika (teatrolozi i kazališni umjetnici) i krovnim temama (npr. recentno bavljenje krajem 20. i početkom 21. stoljeća u hrvatskoj dramskoj književnosti i kazalištu) predstavlja pouzdano „zrcalo hrvatske teatrološke misli“. Slijedom dugogodišnjih osobnih teatroloških interesa unutar više poglavlja zadržat će se na proučavanju dramskoga teksta (u kontekstu povijesti književnosti, procesa kanonizacije, sustava nagrađivanja i inozemne prezentacije/vidljivosti te povratnoga utjecaja koju iste mogu imati), ali i kostimografije kao jednoga od aspekata kazališne proizvodnje koji je jednako podatan za teatrološke, kunsthistoričarske i modne analize, kao i za „izložbena promišljanja“. Naposljetku, važnim i znanstveno dosjetljivim tematskim antipodom, posebno s obzirom na revizije povijesti i tradicije na ovim prostorima, smatram poglavlje o recentnim ratnim napadima na kazališne prostore i manifestacije, odnosno nacionalnu kazališnu povijest, koje bi u temeljitom znanstvenom radu obično bilo predstavljeno kao zanimljiva fusnota, a ovdje je s pravom prošireno u cijeli prilog s potencijalom da preraste i u zasebnu intrigantnu studiju.

Valja reći nekoliko riječi i o slikovnoj opremi publikacije koja (uz korisniku prilagođen dizajn, veličinu slova i debljinu papira nove edicije) uvelike uvećava njezinu vrijednost i čini je iznimno zanimljivom.

Poglavlja o kostimografiji, muzejskim prostorima, izložbama ili (devastiranim) kazališnim i izvedbenim prostorima, ovisno o spomenutoj temi, gotovo podrazumijevaju vizualnu privlačnost ili dojmljivost po samoj prirodi slikovnog materijala, a spomenuta očekivanja dosljedno i opravdavaju npr. intrigantnim kolažom kostimografkinje Ljubice Wagner ili fotografijom krvavih baletnih papučica na podu baletne dvorane HNK-a nakon raketiranja Zagreba 1995. godine. Premda se autorima ne može zamjeriti korištenje sadržajno impresivne građe, Martina Petranović ne ide linijom manjeg otpora, pa i u spomenutom kontekstu donosi iznenađenja, kao što je pismo Milke Trnine („komorne pjevačice“, kako se sama potpisuje) kojim svoje kostime predaje HNK-u u Zagrebu 1925. godine, i precizira ponuđene uvide npr. fotografijama prezentacije kostimografskih i scenografskih radova Ljube Babića na Međunarodnoj izložbi moderne dekorativne i industrijske umjetnosti iste godine u Parizu, gdje su i nagrađeni *Grand Prixom*. Pravom teatrološkom poslasticom ipak smatram slikovnu građu koju imamo prilike vidjeti u, na prvu misao, vizualno manje atraktivnim segmentima, npr. o razvoju kazališne arhivske prakse (Demetrov gusti *Popis boljih knjigah i rukopisah nalazećih se u knjižnici narodnoga hrvatsko-slavonskoga pozorišta u Zagrebu* iz 1865. godine) gdje sitni pokazatelji načela rada, kao što su vidljiva prepravljanja teksta i osobnih karakteristika, poput čitljivosti ili 'odlučnosti' rukopisa, suvremeni teatrološki diskurs oživljavaju na poseban način.

Premda sam se u ovome tekstu zadržala na sadržajnome aspektu knjige, završno bih istaknula pitkost autoričina pisma, a i prikladnu organizaciju materijala koja dopušta dvojak recipijentski pristup tekstu – kao cjelini ili kao niski pojedinačnih uvida. No bez obzira na to kako je odlučite čitati, *Zrcaljenja. Drama i kazalište u zrcalu kazališnohistoriografske i muzeološke* ostavit će dojam studije koja je proizišla iz dugotrajnoga, opsežnog i pouzdanog rada na naslovnoj temi i koja očekivanja svojega čitatelja ne iznevjerava.